

PROGRAM KOMBËTAR

PËR

KËRKIM E ZHVILLIM

AGJENCIA E KËRKIMIT, TEKNOLOGJISË DHE INOVACIONIT

”BUJQËSIA, USHQIMI DHE BIOTEKNOLOGJIA”

Afati : 2010 -2012

1.TË DHËNA TË PËRGJITHSHME

Titulli: **BUJQESIA, USHQIMI DHE BIOTEKNOLOGJIA**

Institucioni qëndror përgjegjës: **MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCES**

Institucionet e përfshira ne program dhe ato bashkepunetore:

Programi është i hapur

Kohëzgjatja: 2010 – 2012

2. GJENDJA E BUJQËSISË DHE E USHQIMIT NË SHQIPËRI, PROBLEMET DHE OBJEKTIVAT PER TE ARDHMEN.

3. MOTIVIMI I NDERRMARJES SE PROGRAMIT

- Politika shkencore dhe e zhvillimit teknologjik në bujqësi dhe industrinë agropërpunuese.
- Objektivat e përgjithshme të zhvillimit të bujqësisë dhe industrisë agropërpunuese.
- Potencialet shkencorë dhe teknologjikë, financimet nga buxheti i shtetit dhe financimet nga burime të tjera.
- Rezultatet e arritura ne programet dhe projektet e mëparshme.

4. DREJTIMET PËRPARËSORE TË KËRKIMIT DHE ZHVILLIMIT TEKNOLOGJIK SIPAS FUSHAVE TË VEPRIMTARISË SHKENCORE.

- Kriteret e përdorura per zgjedhjen e drejtimeve përparësore të kërkimit :
- Në Bujqësi
- Në Blegtori
- Në Pyje dhe Kullota
- Ne Peshkim
- Në Ushqim
- Në Bioteknologji

5. OBJEKTIVAT E KËRKIMIT DHE TË ZHVILLIMIT

- Në Bujqësi
- Në Blegtori
- Në Pyje dhe kullota
- Në Peshkim

- Në Ushqim
- Në Bioteknologji

6. NDIKIMI I REZULTATEVE TE PRITSHME TE PROGRAMIT NE ZHVILLIMIN SOCIAL EKONOMIK TE VENDIT

- Ndikimi i rezultateve të kërkimit bazë e të aplikuar
- Ndikimi në transferimin dhe zhvillimin teknologjive
- Ndikimi në arsim e kulturë
- Ndikimi në shërbime shkencore dhe teknologjike
- Ndikimi në kërkimin për zhvillimin teknologjik
- Ndikimi në nivelin e kërkimit shkencor në raport me atë botëror
- Ndikimi i rezultateve të zhvillimit teknologjik
- Ndikimi në prodhimin material
- Ndikimi në transferimin e teknologjisë
- Ndikimi në kërkimin shkencor
- Ndikimi në patentimin e krijimeve dhe zbulimeve shkencore.

7. SKEDA INFORMATIVE E PROGRAMIT

Titulli : BUJQESIA, USHQIMI DHE BIOTEKNOLOGJIA

Institucioni qendror përgjegjës : Ministria e Arsimit dhe Shkences
Kohëzgjatja : 2010 – 2012

Motivimi i ndërrmarjes së programit

Objektivat kryesore te programit

Rezultatet e pritshme të programit dhe ndikimi i tyre në zhvillimin social-ekonomik të vendit.

8. FINANCIMI

- Tabelë përmbledhëse e financimit të programit.
- Shpenzime për programin sipas llojit.
- Burimet e financimit.
- Pajisje të mëdha

1. TE DHENA TE PERGJITHSHME

Titulli : BUJQESIA, USHQIMI DHE BIOTEKNOLOGJIA

Institucioni qendror pergjegjes : Ministria e Arsimit dhe Shkences

Institucioni qendror koordinator :

Institucionet shkencore dhe arsimore te perfshira ne program :

Fushat e veprimtarise qe levron programi :

Bujqësia, Ushqimi dhe Bioteknologjia

Kohëzgjatja : 2010 - 2012

Financimi total i vleresuar : 48.000.000 leke.

2. GJENDJA E BUJQËSISË DHE E USHQIMIT NË SHQIPËRI, PROBLEMET DHE OBJEKTIVAT E TYRE.

Bujqesia dhe Ushqimi eshte sektori qe perben prioritet ne ekonomine kombetare te vendit , per vete peshen specifike ende te larte qe ai ze ne GDP (22,8%), si dhe perqindjen e populltese qe vazhdon te jete e angazhuar me kete aktivitet. Megjithate rritja e te ardhurave nga prodhimi bimor, blegtoral, agro-industria, peshkimi dhe pyjet mbetet nje drejtim kryesor per zhvillimin ekonomik dhe social te vendit.

Nisur nga ky këndvështrim zhvillimi i Sektorit te Bujqesise dhe Ushqimit perben nje element shume te fuqishem i cili mund dhe duhet te jape nje impakt te shpejte ne treguesit e rritjes ekonomike ne teresi, rrjedhimisht te influencojë ne menyre te ndjeshme ne uljen e nivelit te varferise ne vendin tone.

Bujqesia

Përballja me konkurrencën e fortë të produkteve ndërkombëtare, ashtu sikurse edhe procesi i integritit rajonal e ai European ka bere te nevojshme pershtatjen e strukturave te bujqesise shqiptare ne kushtet e reja, permiresimin e teknikave dhe teknologjive te kultivimit te bimeve per prodhime cilesore duke shfrytezuar avantazhet qe ofron pozicioni yne gjeografik dhe kushtet klimatike. Për këto arsye kerkohet zhvillimi i teknologjive te kultivimit dhe qe sigurojnë rritjen sasiore dhe cilësore të prodhimi dhe që njekohesisht respektojnë mjedisin.

Marrja ne konsiderate e aspekteve ambjentale dhe sociale gradualisht po krijon bazat per zhvillimin e nje bujqesise te qendrueshme qe siguron mbrojtjen e popullsesise dhe rritjen e mireqenies se saj si qellimi final.

Megjithese sektori bujqesor shënon tregues tepër modest krahasuar me potencialet e larta që ofron klima e Shqipërisë, bujqesia Shqiptare eshte ne nje faze rritje dhe ndryshimesh cilesore, por ajo duhet te orientohet dhe mbeshtetet per t'u zhvilluar ne harmoni me procesin e zhvillimit ekonomik –social dhe integritet te vendit ne rajon e me gjere.

Blegtoria

Gjate viteve te fundit ka nje ecure normale ne rritjen e prodhimit ne pergjithesi kryesisht nepermjet rritjes se rendimentit per krere ne te gjitha kategorite e kafsheve. Keto rezultate jane reflektimi i drejteperdrejte i zbatimit te disa masave teknike te realizuara si shtrirja e IA ne me shume se 40% te gjedhit, ngritja e fermave me drejtim blegtoral ne gjedhe, te imta dhe derra, ngritja e komplekseve industriale te prodhimit te vezeve, mishit dhe vecanerisht ngritja e industrise se perpunimit te ushqimeve per blegtorine. Por sigurisht edhe ne kete fushe mbetet shume per te bere. Aktualisht nuk shfrytezohet sa duhet kapaciteti prodhues ne gjedhe, te imta, derra dhe shpende, pasi akoma nuk jane perfshire ne gjeresi Programet racore per mbareshtimin shkencor te blegtorise dhe njihen pak nevojat qe ajo ka per tu zhvilluar me ritme me te shpejta.

Pyjet

Të njëten vëmendje meritojnë edhe sipërfaqet e mbuluara me pyje dhe kullota. Ne shkalle vendi pyjet zene rreth 36 % dhe kullota 16 % te siperfaqes totale te vendit. Shfrytëzimi jo racional ka patur si pasoje pakësimin e sipërfaqes pyjore dhe të vëllimit drunor, respektivisht me 230 mijë Ha dhe 10 milion m³, dhe pakësimin e sipërfaqes së kullotave me rreth 600 mijë Ha. Kjo gjendje ka ndikuar negativisht edhe në mbrojtjen e tokes nga erozioni.

Treguesit e rritjes mesatare vjetore të pyjeve dhe ato të dendësisë së infrastrukturës rrugore janë më të ultit në Europë. Rreth 70 % e pyjeve tona janë me prodhimtari shumë të ulët, ndërkohë që tek ata janë evidente mjaft fenomene negative si strukturë të papërshtatshme të klasave të moshave, shkallë të lartë erozioni, pakësim të konsiderueshëm të florës dhe faunës pyjore, etj.

Nga ana tjeter perdite e me shume kerkohet mbrojtja e mjedisit dhe zhvillimi i zonave te mbrojtura per vlerat e larta te biodiversitetit dhe zhvillimin e ekoturizmit ne vendin tone.

Peshkimi

Peshkimi eshte nje pasuri natyrore dhe strategjite e zhvillimit te tij synojne drejt nje perdorimi te qendrueshem te ketyre burimeve. Shqiperia me nje vije bregdetare prej 470 km si dhe liqene natyrale dhe artificiale dhe rreth 10 000 ha laguna i ka te gjitha mundesite e nje zhvillimi te sektorit dhe rritjen e te ardhurave per ekonomine vendase.

Sidoqoftë shfrytëzimi më me efektivitet dhe rritja e rezervave peshkore mbetet një prioritet i kësaj fushe të zhvillimit ekonomik.

Ushqimi

Ne fushen e ushqimit, politikat themelore jane fokusuar ne modernizimin dhe përmirësimin e teknologjive ekzistuese të industrise ushqimore, përmes nxitjes së investimeve private si dhe do të synohet rritja e aftësisë konkurruese të produkteve

ushqimore për të përmirësuar bilancin tregtar të produkteve bujqësore dhe blegtorale të përpunuara.

Industria ushqimore po njihet zhvillim të shpejtë dhe po modernizohet kjo, falë edhe traditës shqiptare të prodhimeve ushqimore (industria e bllojes dhe e bukes, vera, birra, konservat etj)

Investimet më të mëdha janë ato në industrinë e bllojes, prodhimin e pijeve freskuese, përpunimin e mishit, përpunimin e vajit të ullirit, qumështit etj. Megjithatë vetëm një pjesë e vogël e prodhimit vendas arrin të përpunohet nga industria agropërpunuese. Një industri moderne dhe konkurruese, si dhe përmirësimi dhe modernizimi i marketingut, është çelësi për një zhvillim të mëtejshëm të prodhimit bujqësor. Ajo do të ofrojë më tej mundësi punësimi në zonat rurale, duke ndikuar në pakësimin e largimeve të sforcuara dhe të paprogramuara nga zonat rurale.

Persa i përket sigurisë ushqimore po synohet në rritjen e efektivitetit të kontrollit të ushqimeve me qëllim ruajtjen e shëndetit të njerëzve dhe mbrojtjen e markës për të qenë konkurrues në treg.

3. MOTIVIMI I NDERRMARJES SE PROGRAMIT

3-1.Politikat e kerkimit shkencor dhe transferimit e zhvillimit teknologjik në bujqësi, industrinë agropërpunuese dhe bioteknologji

Me Vendimin e KM Nr.439, datë 28.06.2006 “Për marrjen e masave për zbatimin e studimit të reformës së kerkimit shkencor, pjesë e rrjetit të instituteve të ministrive të linjes” dhe së fundi me Ligjin për Arsimin e lartë dhe kerkimin shkencor, në vendin tonë është vendosur një sistem i ri i edukimit dhe kerkimit në fushën e veprimtarisë Kzh.

Funksionimi dhe persosja e një sistemi unik të arsimit të lartë dhe kerkimit shkencor dhe riorganizimi i funksioneve dhe strukturave të kerkimit në shkollat e larta është një objektivi kryesor i Politikës Kzh. Ky është edhe një objektivi strategjik i zhvillimit të arsimit të lartë.

1.Sistemi i arsimit të lartë dhe kerkimit shkencor

Prej dy vitesh po zbatohet sistemi i ri i arsimit të lartë me dy nivele (bachelor dhe master) (tani, në dy vitet e para të zbatimit) dhe më tej, me ligjin e ri të Arsimit të Lartë, edhe të nivelit të doktoranturës brenda sistemit shkollor.

Institucionet mësimore shkencore me të rëndësishme ku realizohet sistemi i edukimit dhe kerkimit në fushën e bujqësisë dhe ushqimit dhe të bioteknologjive përkatëse janë UBT dhe UPol Korçë dhe UT.

Në njësitë e shkollave të larta të përmendura më sipër përparojnë specialistët të lartë në të gjitha fushat e bujqësisë dhe ushqimit dhe bioteknologjisë, që mbulon Programi Kzh “Bujqësia, ushqimi dhe bioteknologjia”, në drejtimit e agronomisë, zooteknisë, peshkimit dhe akuakultures, pemtarisë, vreshtarisë, mbrojtjes së bimëve, teknologjisë agroushqimore, vreshtari-enologjisë, agromjedisit, ekonomisë e drejtimit të fermave e agrobiznesit dhe të ekonomisë e politikave agrare, të shkencave pyjore e përpunim drurit, të mjekësisë veterinarë. Në projekt janë edhe krijimi i drejtimeve të reja si në mbrojtje bimesh, bioteknologji, finance etj.

2.Sistemi i kerkimit shkencor

Shkollat e larta perbejne pjesen kryesore te sistemit te prodhimit te dijeve dhe te kerkimit, ku eshte perqendruar potenciali i kerkimit shkencor te vendit. Per nje periudhe te gjate u konstatuan raporte jo normale te angazhimit te pjeseve te sistemit te institucioneve shkencore dhe shkollave te larta ne kontributin e veprimtarise Kzh.

Ne sistemin e kerkimit ne fushen e bujqesise, ushqimit dhe bioteknologjive kane ndodhur ndryshimet e meposhteme :

- Shkrirja e nje numri institutesh kerkimore shkencore te sistemit te MBUMK dhe riorganizimi i tyre prane departamenteve ose fakulteteve te UBT (si Instituti i Mbrojtjes se bimeve, Banka gjenetike, Instituti i Peshkimit, Stacioni i Pemtarise, Qendra eksperimentale e veres).

- Krijimi i Institutit te Sigurise Ushqimore dhe Veterinarise, Tirane, nga bashkimi i IKVeterinare dhe IKUshqimit, ne vartesi te MBUMK.

- Krijimi i 5 Qendrave te Transferimit te Teknologjive Bujqesore ne vartesi te MBUMK (Fushe-Kruje, Lushnje, Vlore, Korçe dhe Shkoder).

- Riorganizimi i IKBiologjike te Akademise se Shkencave, prane FSHN te UT.

- Riorganizimi dhe propozim projekte per krijimin e njesive te reja te fakulteteve, departamenteve, njesi kerkimore e zhvillimore ne UBT.

- Nje Qender Kombetare e Trainimit te Bujqesise prane UBT.

Pra, sistemi i kerkimit shkencor eshte ne procesin e riorganizimit te tij.

3.Riorganizimi i funksioneve te kerkimit ne shkollat e larta

Prodhimi i dijeve dhe njohurive eshte nje proces, i cili realizohet permes funksioneve te edukimit te bazuar ne kerkimin dhe kerkimit e zhvillimit eksperimental (R&D). Rezultat i ketij procesi eshte krijimi i produkteve ose proceseve te reja, metoda prodhimi, organizimi dhe administrimi te reja, si dhe sherbime te reja ose te permiresuara.

Riorganizimi i funksioneve te kerkimit ne shkollat e larta mban parasysh :

- Edukimin nepermjet kerkimit, vecanerisht ne nivelin e dyte (master) dhe me tej ne doktoranture, ne struktura e specialitete (drejtime diplomimi), qe plotesojne nevoja te zhvillimit ekonomik e shoqeror te vendit, si dhe raportet ndermjet lirise akademike dhe kerkimit shkencor. Ai krijon kushte per zhvillimin e potencialit pedagogjik shkencor te shkolles se larte, strukturave e njesive mbeshtetese per kerkimin dhe zhvillimin eksperimental dhe nivelin e specialisteve qe ajo pergatit (potenciali shkencor teknologjik).

- Kontributi i shkollave te larta ne zbatimin e Politikes Kzh, qe realizohet permes Programit Kzh “Bujqesia, Ushqimi dhe Bioteknologjite”.

- Zhvillimi, permiresimi dhe funksionimi i njesive strukturore, qe kryejne edukimin me anen e kerkimit dhe te zhvillimit eksperimental, per transferimin e njohurive dhe rezultateve te kerkimit.

- Lidhja e universiteteve me njesite prodhuese, si dhe krijimi i mekanizmave per transferimin e njohurive e te rezultateve te kerkimit (si Qendra eksperimentale mesimore, klinika, atelie, fidanishte, Qender kombetare trainimi ne fushen e Bujqesise, e prognoze sinjalizimit etj), qe kontribuojne per krijimin e tregut shkencor.

-Sherbime shkencore e teknologjike (si sherbimi i bibliotekave, qender prognoze sinjalizimi, muzeve, statistikave, informacionit, dokumentacionit shkencor e teknik etj).

-Bashkepunimi nderkombetar (lidhja me universitetet analoge ne programe shkencore bilaterale, te organizatave nderkombetare, USAID etj).

UBT, Universiteti Politeknik i Korçes dhe UT jane institucione mesimore shkencore, ku veprimtarite Kzh mund te perfaqesohen ne shume drejtime. Ato kane te gjitha strukturat e nevojshme dhe mundesite per te ngritur te reja per zhvillimin e veprimtrive Kzh.

Sistemi i edukimit te larte dhe strukturat e kerkimit dhe zhvillimit te tij, perfshire ato te MBUMK, mbulojne te gjitha drejtimet dhe objektivat Kzh te paraqitura ne program. Prandaj, ndryshimet e mesiperme perbejne nje nga motivet kryesore te ndermarrjes se ketij programi, i cili do te mbeshtese zhvillimet e vete sistemit te ri unik te kerkimit dhe te riorganizimit te kerkimit ne shkollat e larta.

Programi Kzh “Bujqesia, Ushqimi dhe Bioteknologjite do te ndikoje edhe ne riorganizimin dhe plotesimin e funksioneve dhe objektivate te reja te kerkimit dhe te sherbimit keshillimor te institucioneve kerkimore shkencore, si Instituti i Sigurise Ushqimore dhe Veterinarise dhe te Qendrave te Transferimit te Teknologjive Bujqesore ne sistemit te bujqesise dhe ushqimit, qe bashkeveprojne me shkollat e larta ne kuadrin e ketij programi.

3-2.Objektivat e përgjithshme të zhvillimit të bujqësisë dhe industrisë agroperpunuese

Strategjia e Bujqesise dhe Ushqimit percakton pese prioritete:

-Te rritet mbeshtetja financiare per feramat, bizneset bujqesore dhe ato agroperpunuese

-Te permiresohet menaxhimi, ujitja dhe kullimi i tokes bujqesore

-Te permiresohet marketingu i produkteve bujqesore dhe atyre te perpunuara

-Te rritet niveli dhe cilesia e teknologjive, informacionit dhe njohurive te fermereve

dhe agroperpunuesve

-Te rritet cilesia dhe siguria ushqimore e produkteve bujqesore dhe atyre te perpunuara

Nder keto prioritete duket qarte se, niveli i teknologjive dhe njohurive, pa perjashtuar informacionin, mbetet faktor kyç per rritjen e prodhueshmerise, vete prodhimit, te cilesise se produkteve dhe prej ketej edhe te konkurrueshmerise dhe shkalles se aksesit ne treg te fermereve dhe agrobiznesit. Megjthese niveli teknologjik ne ferme dhe agrobiznes eshte permiresuar dukshem ne krahasim me fillimet e tranzicionit, ai ende eshte dukshem i ulet krahasuar me vende te tjera. Kjo e ben ate nje prioritet te rendesishem strategjik.

Siguria ushqimore e produkteve bujqesore dhe te perpunuara eshte nje çeshtje jetike, qe ka te beje me cilesine dhe sigurine e jeteses se njerezve. Aspektet e sigurise ushqimore jane kritike, teper te ndjeshme dhe shume te nenvizuara edhe ne dialogun integruar te vendit tone ne BE. Nderkaq, me gjithë perparimet, siç u identifikua, ka mjaft aspekte dhe çeshtje te sigurise ushqimore ende te pakonsoliduara, qe presin trajtim te

metejshe. Per kete aresye garantimi i nje sigurie ushqimore me te larte per popullsine do te jete nje nje prioritet.

-Sektore strategjike jane ata qe do te zhvillohen ne menyre prioritare.

-Sektore strategjike jane:

-Pemetaria dhe vreshtaria

-Perimikultura

-Blegtoria

-Perpunimi industrial i frutave dhe perimeve

-Perpunimi industrial i rrushit

-Perpunimi industrial i qumeshtit dhe mishit

Realizimi i objektivave të mesiperme , nuk mund të mendohet pa kontributin e drejtpërdrejtë të kërkimit shkencor.

Objektivat e politikës shkencore në fushën e bujqësisë :

Objektivat e politikës shkencore në fushën e bujqësisë mund të përmbliken në:

-konsolidimit të tokës, si dhe ruajtjes, përmirësimit dhe menaxhimit më të mirë të saj.

- Rritjes sasiore e cilësore prodhimit bujqësor nëpërmjet përdorimit të praktikave të prodhimit të integruar, dhe përmirësimit të hallkave të teknologjisë së kultivimit të bimëve
- Rritjes së prodhimit blegtoral nëpërmjet ruajtjes dhe rritjes së potencialëve ekzistues si dhe zbatimit të sistemeve dhe teknologjive të reja të mbarështimit të blegtorisë.
- Ruajtjes dhe përmirësimit të fondit pyjor dhe kullosor duke përdorur metoda konvencionale dhe bashkëkohore.
- Vlerësimit dhe shfrytëzimit racional të rezervave peshkore dhe rritjes së potencialëve të akuakulturës.
- Vendosjes së sistemeve të cilësive dhe përmirësimit të teknologjive ekzistuese në përpunimin e ruajtjen e produkteve ushqimore duke nxitur dhe mbrojtur produktet e origjinës.

Programi Kombëtar është i orientuar drejt promovimit të një të bujqësie të qëndrueshme përmes diversifikimit të prodhimit dhe një diversiteti më të madh kulturash, racash, etj, dhe për të mos lejuar efekte negative mbi mjedisin në tërësi. Ai do të synojë në përhapjen e gjerë të praktikave të prodhimit të integruar, përfshirë krijimin dhe rekomandimin e kultivarëve dhe racave të qëndrueshme kundrejt stresëve, sëmundjeve dhe dëmtuesve duke përdorur metoda bioteknologjike, kontrollin në përdorimin e pesticideve, shfrytëzimin e armiqve natyrorë të parazitëve të bimëve, shartimeve mbi nën shartesa të qëndrueshme kundrejt stresëve dhe dëmtuesve të tokës, kontrollit të mikroklimës në mjedise të mbrojtura, ruajtjen e tokës dhe të diversitetit bimor dhe shtazor, përdorimin e produkteve bimore për prodhimin e energjisë etj.

Objektivi i kërkimeve të mesiperme do të jetë rritja e sigurisë ushqimore në vend nëpërmjet shtimit të prodhimit dhe përmirësimit të treguesve cilësorë të tij, realizimi i

prodhimeve biologjikisht të pastra, si alternativë e depërtimit të mallrave shqiptare në tregjet evropiane dhe botërore dhe stimulimi i agroturizmit në Shqipëri. Programi do t'i kushtojë vëmendje studimit të efektivitetit ekonomik të aplikimit të teknologjive të reja apo të inputeve të reja, që do të futen në tregun shqiptar, si edhe të fenomeneve sociale që do të shoqërojnë këtë progres, në funksion të vlerësimit real të punësimit dhe të të ardhurave të familjeve fshatare dhe rritjes së vazhdueshme të tyre.

3-3.Mundësitë e realizimit të programit mbështetur në potencialet shkencorë dhe teknologjikë, financimet nga buxheti i shtetit dhe financimet nga burime të tjera

Programi Kzh Bujqesia dhe Ushqimi dhe pjesa e Programit të Bioteknologjisë (2003-2005) përfshiu 14 projekte me një financim prej 26 milion leke, ose mesatarisht 1,8 milion leke/projekt. Nga 11 projekte të zbatuara, 4 projekte përfaqësonin objektiva kerkimore të fushës së bujqësisë, 3 projekte të blegtorisë, 3 projekte të ushqimit, 1 projekt të pyjeve. Në fushën e peshkimit nuk është zbatuar asnjë projekt.

Nga 11 projekte të programit Bujqesia dhe Ushqimi, 9 projekte u zbatuan nga institutet kerkimore të MBUKM dhe 2 projekte nga UBT.

Programi Bioteknologjia dhe diversiteti biologjik, 2003-2005 (pjesa Bioteknologjia) përfshiu 3 projekte (nga 10 projekte të programit), nga të cilat 1 projekt përfaqësoi fushën e ushqimit dhe 1 projekt nga fusha e bujqësisë (të zbatuara nga institucionet e sistemit të MBUMK) dhe 1 projekt nga fusha e ushqimit (zbatuar nga UT).

Duke u bazuar në drejtimet dhe objektivat e programit Kzh 2003-2005 shprehim mendimin se :

- Objektivat e Programit Bujqesia dhe ushqimi, 2003-2005 nuk janë realizuar tërësisht . Në fushën e peshkimit nuk është realizuar asnjë objektiv, në fushën e pyjeve vetëm një objektiv nga 5 objektiva të programit. Në fushat e tjera mjaft objektiva nuk janë realizuar.

- Drejtimi i projekteve dhe pjesëmarrja e njesive shkencore të UBT ka qenë e ulët (2 projekte nga 11).

- Objektivat e programit Bioteknologjite (pjesa) 2003-2005 nuk janë realizuar. Po kështu, drejtimi dhe pjesëmarrja e njesive shkencore dhe personelit përkatës nga ana e UBT ka qenë shumë e vogël.

- Një pjesë e drejtimeve përparësore të kerkim zhvillimit në fushat e bujqësisë, blegtorisë, pyjeve, peshkimit, ushqimit dhe bioteknologjive (veterinare, blegtorale dhe të mikroorganizmave) qëndrojnë edhe për periudhën në vazhdim, përfaqësojnë një pjesë të objektivave të kerkim zhvillimit.

- Financimi i programeve Bujqesia dhe ushqimi dhe bioteknologjite ka qenë i ulët për të realizuar objektivat e kerkuara. Për më tepër ai është dhënë gjithmone në fund të periudhave vjetore, që ka ndikuar negativisht në ekzekutimin e projekteve.

Duke vlerësuar personelin shkencor të institucioneve të sistemit të bujqësisë dhe ushqimit, UBT, UT dhe UPK, që u angazhuan në programet kombëtare kzh Bujqesia dhe ushqimi dhe Bioteknologjite, shprehim mendimin se pjesëmarrja e universiteteve ka qenë e vogël.

Personeli pedagogjik-shkencor në UBT, UT (FSHN) dhe UPK, që angazhohen në fushat e bujqësisë dhe ushqimit dhe bioteknologjisë është rreth 300 (rreth 60 profesorë,

70 prof.as., 70 doktore dhe 100 asistente) ne nje shumellojshmeri te fushave kerkimore te bujqesise, blegtorise, pyjeve, peshkimit, ushqimit e bioteknologjive perkatese.

Me ndryshimet qe kane ndodhur per krijimin e sistemit unik te arsimit te larte dhe kerkimit, te riorganizimit te funksioneve te kerkimit ne shkollat e larta dhe te sistemit te bujqesise dhe ushqimit, mendojme se shkollat e larta do te zene vendin kryesor ne drejtimin dhe zbatimin e programit kombetar kzh Bujqesia, ushqimi dhe bioteknologjia.

Potenciali shkencor i shkollave te larta, i fuqizuar nga ay i ardhur nga transferimi i njesive kerkimore te sistemit te MBUMK dhe Akademia e shkencave, se bashku me mjetet laboratorike dhe fushore, i shkrire ne strukturat e departamenteve te UBT dhe UT (FSHN), sigurojne nivelin shkencor te paraqitjes dhe ekzekutimit te projekteve.

Nga ana tjeter, institucionet e sistemit te bujqesise dhe ushqimit, me riorganizimin e tyre dhe me potencialet njerezore e materiale qe disponojne dhe eksperiencen e viteve ne veprimtarine Kzh jane nje mbeshtetje e fuqishme ne realizimin e objektiveve te programit te ri. Instituti i Sigurise Ushqimore dhe Veterinarise ka nje personel dhe nje baze materiale te fuqishme laboratorike per te realizuar objektivat e programit te ri ne fushen e ushqimit ne bashkepunim me UBT, UPK dhe UT. Gjithashtu, Qendrat e Reja te Transferimit te Teknologjive Bujqesore (QTTB-te), vec tokes (rreth 400 ha), kane ne dispozicion nje sere asetesh mjaft te vlefshme si godina, labore, mjete mekanike, mjete logjistike, aparatura moderne, te cilat perbejne nje baze te fuqishme per te plotesuar gradualisht misionin e tyre kryesor ne lidhje te ngushte me Universitetin Bujqesor.

Ne kuadrin e projekteve te programit do te behen perpjekje per aktivizimin e pjeseshem edhe te specialisteve nga sektori privat, aty ku ekzistojne mundesite , ne veprimtari te transferimit te njohurive e te rezultateve te kerkimit.

3-4.Motivimi i ndërrmarrjes së programit mbështetur në arritjet e programeve dhe projekteve të mëparshme

Projektet e perfunduara trajtuan një sërë objektivash të fushave të bujqësisë, blegtorisë, pyjeve, ushqimit dhe bioteknologjisë.

Duke u bazuar ne financimin e kufizuar nga buxheti i shtetit, ne krahasim me ate te kerkuar, projektet e zbatuara ne kuadrin e dy programeve te mesiperme plotesuan objektivat e kerkuara, me rezultate cilesore nga ana shkencore, qe po i rendisim me poshte :

- Hartimi i metodikave qe do sherbejne per vleresimin e tokes per qellime taksimi, kompesimi dhe vleresimi fizik (e aplikueshme ne kushtet e vendit tone). U krye perpunimi dhe pershtatja e informacionit (1971 -2005) per krijimin e arshives dixhitale.

- Grumbullimi i aksesione te bimeve perimore qe jane ne zhdukje (rreth 200 aksesione).

- Vleresimi i aksesioneve te grurit, te qendrueshem ndaj temperaturave te ulta dhe thatesires e futja e tyre ne programet e seleksionimit.

- Kultivimi i elbit distik pranveror vendas per prodhimin e maltos, per shfrytezimin e resureve tona, me kosto me te ulet se malto e importuar dhe prodhimi i nje sasie modeste malto vendi (fillimi i lidhjes se kontratove me industrine perpunuese).

- Ruajtja dhe shtimi numerik i tufes se buallicave (race ne rrezik zhdukje). Permiresimi i situates nutricionale te tufes dhe performanca riprodhuese ne nivel ferme.

-Grumbullimi i të dhënave për racat autoktone të bagëtive të imta dhe përpilimi i hartës demografike të shtrirjes së tyre.

-Regjistrimi i potencialit të bletarisë në disa rrethe të vendit dhe grumbullimi i të dhënave të tyre të plota duke i sistemuar në database.

-Ngritja e nje Qendre trajnuese si dhe e nje sere modeste per demonstrimin e llojeve kryesore te bimeve medicinale. Përpilimi i manualit per metodat më efikase të grumbullimit dhe manipulimit të bimëve medicinale dhe rritja e të ardhurave të komunitetit.

-Dhënia e rekomandimeve për përmiresimin e disa teknologjive përpunuese në industrinë e agropërpunimit.

-Rekomandimi i kultivarëve te rrushit me vlera të larta prodhuese e cilësie, që meritojnë përhapje (janë cv. Black Magic, Viktoria, e Diamante).

-Verifikimi, rivleresimi dhe sistemimi i kulturave mikrobike ekzistuese ne Koleksionet e FSHN dhe UBT, u pasurua koleksioni me shtame te reja dhe u hartua katalogu i mikroorganizmave industriale.

Nje pjese e drejtimeve perpaesore te kerkim zhvillimit ne fushat e bujqesise, blegtorise, pyjeve, peshkimit, ushqimit dhe bioteknologjive (veterinare, blegtorale dhe te mikroorganizmave) qendrojne edhe per periudhen ne vazhdim, perfshire nje pjese te objektivave te kerkim zhvillimit.

Ne projektprogramin e paraqitur jane formuluar edhe mjaft objektiva te reja, qe kerkojne detyrimisht nje angazhim te potencialit shkencor dhe teknologjik, **per te zbatuar metoda dhe standarde te reja te kerkimit**, qe jane te detyrueshme per rritjen e nivelit shkencor te studimeve tona, te personelit kerkimor shkencor dhe strukturave te reja te kerkimit ne shkollat e larta.

4. DREJTIMET PËRPARËSORE TË KËRKIMIT DHE ZHVILLIMIT TEKNOLOGJIK SIPAS FUSHAVE TË VEPRIMTARISË SHKENCORE

4-1.Kriteret e përdorura per zgjedhjen e drejtimeve përparësore të kërimit.

Politika e qeverisë;

Fushat dhe projektet qe jane ne perputhje me programin e qeverise per bujqesine dhe, me konkretisht, me objektivat e planit strategjik te zhvillimit te bujqesise kanë prioritet.

Raporti kosto-fitim;

Efektiviteti i shpenzimeve per kerkimin eshte gjithnje nje kriter per selektimin e fushave dhe projekteve prioritare. Kjo behet absolutisht e domosdoshme e deri imperative ne kushtet e pamjaftueshmerise ekstreme te fondeve per kerkimin ne Shqiperi.

(Vlera e prodhimit integral per njesi te siperfaqes dhe njësinë e kohës);

Ne Shqiperi toka eshte faktor deficitar prodhimi. Ne keto kushte rritja e vleres se prodhimit per njesi te siperfaqes, dhe rritja e numrit të prodhimeve për njësinë e kohës, imponohet si nje kriter per përzgjedhjen e fushave dhe projekteve prioritare

Probabiliteti i suksesit;

Fushat dhe projektet me probabilitetin me te madh te suksesit kanë prioritet

Mundësia e testimit te rezultateve dhe fitimit në afat sa më të shkurtër;

Per faktin se Programi eshte afat shkurter (3 vjeçar), por edhe per domosdoshmerine e gjenerimit te fondeve sa me shpejt qe te jete e mundur, mbahet parasysh edhe kriteri i mesiperm.

Perfituesit e projekteve

Ne kete kuptim, fushat dhe projektet qe u sherbejne grupimeve sa me te medha sociale, marrin prioritet.

Politikat menaxhuese

Nepermjet rekomandimeve te dhena nga rezultatet e programit mundesohet hartimi i politikave efikase menaxhuese ne drejtim te shfrytezimit te burimeve, raporteve strukture etj.

Persosja e nje sistemi unik te arsimit te larte dhe kerkimit shkencor dhe riorganizimi i funksioneve dhe strukturave te kerkimit ne shkollat e larta eshte nje objektiv kryesor i Politikes Kzh.

4-2.Drejtimet perpaesore te kerkim-zhvillimit

Në bujqësi

Ne ruajtjen dhe manaxhimin e burimeve tokësore dhe ujore.

-Mbledhja, përpunimi, kartelizimi, kompjuterizimi dhe njësimi i informacionit të studimeve te kryera ne fushen e trajtimit te tokes si dhe i praktikave te perdorimit te sistemit te informacionit gjeografik.

-Studime për mbrojtjen e ruajtjen e tokës nga fenomeni i erozionit në kuadrin e zhvillimit të një bujqësie të qëndrueshme.

-Evidentimi dhe vlerësimi i treguesve fizikë, ujorë dhe të pjellorisë së tokës dhe teknologjitë për përmirësimin e tyre.

-Studime social-ekonomike dhe natyrore të konsolidimit te tokes.

-Evidentimi i kapaciteteve te veprave ujore e kulluese dhe nderhyrjet per permiresimin e situates ne funksion te nje bujqesie te qendrueshme.

Në prodhimin e bimëve dhe permiresimin gjenetik të tyre.

-Studime në përmirësimi gjenetik në bimë të rëndësishme.

-Transferimi i teknologjive, testimi i teknologjive dhe praktikave të reja të kultivimit të bimëve dhe përshtatja e tyre në kushtet agro klimatike të kultivimit në vendin tonë.

-Përdorimi i praktikave të prodhimit të integruar.

-Adaptimi i teknikave dhe metodologjive të reja të prodhimit të farërave dhe të fidanëve te çertifikuar.

- Studimi i kapaciteteve për prodhimin e bioenergjisë.
- Ndikimi i ndryshimeve klimatike në prodhimin bujqësor.
- Përcaktimi i burimeve të energjisë me prejardhje organike

Në Blegtori

-Hartimi i programeve racore për gjedhin, bagetite e imta, derrin dhe shpendet, për ruajtjen dhe rritjen e potencialeve egzistuese dhe përcaktimi i infrastrukturës së domosdoshme teknike për realizimin e tyre në praktikë.

-Studimi dhe perkrahja e zhvillimit të fermave blegtorale për konsolidimin e tyre në tregun bujqësor shqiptar.

-Studimi i impaktit të zhvillimit të blegtorisë në rritjen ekonomike, uljen e varferisë në zonat rurale dhe ndikimin e saj në ambientin rrethues si në qendrat urbane ashtu dhe në zonat e tjera.

-Eksperimentimi dhe aplikimi i sistemeve dhe teknologjive të të ushqyerit dhe mbarështimit të popullatave mbizotëruese, që mundësojnë rritjen e shfrytëzimit të potencialeve të tyre gjenetike dhe janë të realizueshme në prodhim.

-Vlerësimi i ushqimeve, adaptimi i normave ushqimore dhe i standarteve zyrtare për ushqimet për blegtorinë.

-Studime për shkallën e përhapjes dhe masat e luftimit të sëmundjeve të kafshëve bujqësore dhe të shoqërimit.

-Prodhimi i disa biopreparateve të reja të domosdoshme për mbrojtjen e kafshëve dhe të shpendëve nga infeksionet.

-Studime mbi infeksionet e shpendëve të vendit dhe të atyre që qarkullojnë në faunën e egër të vendit tonë.

-Studime mbi infeksionet e shpendëve të vendit me rëndësi të veçantë mbi shëndetin publik dhe atyre që qarkullojnë në faunën e egër të vendit tonë.

Në Pyje dhe Kullota

-Rrallimet e pyjeve të rinj natyrore, sistemet dhe teknikat e reja të punës.

-Vendosja e një sistemi monitorimi të proceseve dinamike, në pyje dhe kullota, dhe në rast nevojash, kryerja në kohe, e nderhyrjeve me punime rehabilitimi.

-Ripyllezimi i tokave të çveshura, dhe të abandonuara, me lloje me rritje të shpejte, cikël të shkurtër prodhimi apo aftësi mbrojtëse ndaj gërryerjeve.

-Vlerësimi i funksioneve mbrojtëse të pyjeve dhe kullotave, veçanërisht në mbrojtjen e tokës dhe cilesisë së ujrave.

-Rehabilitimi i ekosistemeve pyjore e kullimore të demtuara dhe në degradim (ruajtja e specieve autoktone).

-Biomasa pyjore, si burim energjie alternative.

-Kombinimi i teknikave të ndryshme të hartografimit, në shërbim të përdorimit racional të tokës pyjore dhe kullimore”.

-Krijimi i disa ekonomive shtetërore me cungishte të rregullta lisi, dhe mbarështrimi i tyre shkencor, si një bazë për ruajtjen e llojeve të vlefshme të dushqeve dhe konvertimin e tyre në pyje të lartë.

-Permiresimi i organizimit të procesit të prodhimit pyjor, për pyjet trungishte.

-Ekonomia pyjore – si hapësirë punësimi, burim të ardhurash dhe jetese, në vecanti për popullatën e zonave rurale.

-Ngritja e njësisë prodhuese, nga 500-1.000 ha, në pyjet cungishte dhe shkurre, me prodhimtari të mirë biomase, pjesët më të mira të cilave të jepen për përdorime silvopastorale afatgjate, sipas kërkesave të ekonomisë së tregut.

-Rritja e potencialit prodhues të grumbujve pyjore.

-Rritja e prodhimtarisë së grumbujve pyjore, nëpërmjet permiresimit të strukturës së grumbujve pyjore, ndërhyrjes me rrallime në pyjet e rinj, pyllëzimeve të reja, futjes së llojeve me rritje të shpejtë, etj.

-Zgjerimi i fermave private në fushën e agropëlltarisë, silvopastoralizmit dhe turizmit pyjor.

-Tregu i punës në fushën e pyjeve dhe të drurit.

Në Peshkim

-Vlerësimi i rezervave peshkore të peshqëve demersalë, pelagjikeve të vegjël dhe të molusqeve të detit Adriatik.

-Vlerësimi i rezervave të vegjëlvë të peshqëve për ripopullimet natyrore të lagunave dhe liqeneve.

-Vlerësimi i rezervave peshkore të liqeneve të mëdhenj natyrorë.

-Vlerësimi i potencialeve të akuakulturës dhe i implementimi i teknologjive të reja.

Në Ushqim

- Zhvillimi dhe permiresimi i metodave, teknologjive e parametrave për matjen dhe kontrollin e të gjitha aspekteve të cilësisë (aspekte shëndetësore, ushqyese, organoleptike e teknologjike).

-Zhvillimi i metodave të analizës për permiresimin e sigurisë së konsumatorit, identifikimi i pikave kritike të kontrollit për parandalimin e rreziqeve ndaj ndotjes, vendosjen e kriterëve objektivë për ndotjet e ndryshme që gjenden në ushqimet etj.

-Zhvillimi i kerkimeve në fushën e teknologjive ushqimore : optimizimi i teknologjive përpunuese ekzistuese dhe sistemeve të kontrollit të cilësisë të permiresuara me anën e përdorimit të metodave të shpejta për vlerësimin e cilësisë së lendeve të para, identifikimin e origjinës dhe të natyralitetit të lendeve të para e të produkteve, permiresimin e përpunimit tradicional dhe teknikat e ruajtjes dhe prodhimit të lendeve të para me nivele të ulëta të ndotësve dhe toksinave dhe studime për ambalazhet dhe proceset e ambalazhimit.

-Zhvillimi i kerkimeve në fushat e shkencave të ushqimit (biokimia, mikrobiologjia, toksikologjia dhe bioteknologjia), studimi i veçorive funksionale të përbërësve të ushqimit, proceseve enzimatiske, integrimin e kerkimit bioteknologjik fundamental në përpunimin e ushqimeve, përcaktimin e rreziqeve toksikologjike nga

mbetjet dhe perbeje te tjera te ushqimit brenda sistemit ushqimor kompleks dhe kuptimi me i mire i sjelljes se mikroorganizmave ne sistemet ushqimore komplekse.

- Zhvillimi i kerkimit per mbrojtjen e produkteve te origjines

- Nxitja e politikave ekonomike ne industrine agroushqimore

- Krijimi i strukturave dhe mekanizmave qe transferojne rezultatet e kerkimit ne fushen e industrise ushqimore, qe krijojne lidhje me njesite prodhuese e te sherbimeve dhe formojne tregun shkencor.

Në Bioteknologji

Bioteknologjia shtazore e veterinare

Përdorimi i metodave të bioteknologjisë për:

- Identifikimin dhe përmirësimin gjenetik të specieve të ndryshme të kafshëve të mbarështuara.

- Diagnostikimin e hershëm të sëmundjeve në praktikën veterinare.

- Prodhimin e vaksinave të reja dhe biopreparateve diagnostike.

Bioteknologjia bimore

Zbatimi i teknikave të bioteknologjisë për:

- Identifikimin gjenetik, ripërtëritjen, ruajtjen dhe pasurimin e gjermoplazmës të bimëve të kultivuara për qëllime prodhimi.

- Përmirësimi gjenetik i bimëve me rëndësi praktike për përftimin e bimëve të reja më cilësi të tilla si rezistencë më të lartë ndaj faktorëve biotikë dhe abiotikë.

Bioteknologjia e mikroorganizmave

Përdorimi i metodave të teknikave qelizore e molekulare për:

- Identifikimin, karakterizimin dhe standartizimin e mikroorganizmave me vlera të veçanta në industrinë ushqimore.

- Kontrollin dhe përmirësimin e cilësisë dhe asortimentit të produkteve ushqimore dhe të pijeve me anën e proceseve të fermentimit.

- Identifikimin dhe karakterizimin e mikroorganizmave të ndryshuar gjenetikut dhe i produkteve të tyre në ushqimet që importohen në vend

5.OBJEKTIVAT E KËRKIMIT DHE TË ZHVILLIMIT

Ne bujqesi

Objekti 1:

- Krijimi i kultivarëve të rinj të bimëve dhe përdorimi i burimeve gjenetike ne punen perzgjedhese, ripërteritja e vazhdueshme e strukturave mbjellese me kultivare te rinj, me aftesi te larte prodhuese, pershtatshmeri dhe me tregues te larte cilesore.

- Hartimi i programeve të përmirësimit gjenetik, për shfrytëzimin dhe rritjen e potencialeve egzistuese.

Rezultate të pritshme :

- Krijohen kultivarë të rinj
- Hartohen ose përshtaten programe tërësore për përmirësimin gjenetik të specieve të ndryshme bimore.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 2:

-Rajonizimi i specieve kryesore, me anën e optimizimit të mardhenieve genotip x mjedis dhe rritjes së shkallës së shfrytëzimit të potencialeve gjenetike, eficiencës ekonomike dhe cilësive.

Rezultate të pritshme :

- Rajonizimi edafo-klimatik kombëtar.
- Rajonizimi i kultivareve të specieve bujqësore kryesore.
- Rritja e efektivitetit të shfrytëzimit të mundësive që ofron mjedisi ekologjik shqiptar .
- Adaptohen kultura tolerante ndaj faktorëve kufizues të tokës dhe klimes (kripëzimi, aciditeti, strese termike, stresi ujor etj).

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 3:

-Transferimi i teknologjive, vlerësimi i krahasuar i teknologjive dhe i teknikave të reja të kultivimit të bimëve dhe përshtatja e tyre në kushtet konkrete të fermës në vendin tonë.

Rezultate të pritshme:

- Rritje e efektivitetit ekonomik të teknologjive dhe praktikave të reja kultivimit të bimëve.
- Adaptohen teknika dhe praktika të prodhimit të integruar në bujqësi.
- Adaptohen teknika të reja të prodhimit farërave dhe të fidanëve.
- Adaptohen metoda dhe teknika të kultivimit intensiv të pemëve frutore, vreshtave, ullinjve dhe agrumeve.
- Përcaktohen metodat e përshtatshme për luftimin e specieve të veçanta të barërave të këqija.
- Adaptohen teknika të përdorimit të plehrave komplekse, plehërimeve gjethore, etj.
- Adaptohen teknika të reja të ujitjes dhe të fertirrigimit
- Promovohen teknika të përpunimit të bimëve pas vjeljes.
- Përmirësohet kontrolli i mikroklimës në mjedise të mbrojtura dhe studjohet efektiviteti i kontrollit të saj.
- Adaptohen kultura tolerante ndaj faktorëve kufizues në tokë (kripëzimi, aciditeti, etj).
- Përcaktohen metodat më të përshtatshme të luftës së integruar ndaj sëmundjeve dhe dëmtuesve.
- Rritet sipërfaqja bujqësore ku zbatohen parimet e bujqësisë së *qëndrueshme*.
- Ulen ndotjet e mjedisit si pasojë e aktivitetit bujqësor.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 4:

-Studime mbi mundësitë e shfrytëzimit të kapaciteteve bioenergjitike

Rezultate të pritshme :

- Përcaktohen kapacitetet e prodhimit të bioenergjisë
- Përcaktohen bimët që mund të përdoren për prodhimin e energjisë me origjinë bimore
- Përpunohen teknologjitë e kultivimit për prodhimin e bimëve me aftësi të lartë energjitike.

Afati : 2010-2012

Objektivi 5:

-Mbledhja, përpunimi, kartelizimi, kompjuterizimi dhe njesimi i informacionit të studimeve të kryera në fushën e trajtimit dhe mbrojtjes së tokës. Zbatimi i praktikave të përdorimit të tokës në kuadër të përdorimit të sistemit të informacionit gjeografik.

Rezultate të pritshme :

- Krijohet banka e të dhënave për tokën.
- Krijohen kushte lehtësuese për thellimin e studimeve të mëvonshme.
- Unifikohen emërtimet e klasifikimit të tokave në vendin tonë me sistemin ndërkombëtar.
- Përpunohen politika të përdorimit të tokës në nivel lokal dhe kombëtar.
- Përpunohet harta dixhitale e rrezikut potencial dhe aktual të erozionit për të gjithë territorin e vendit.
- Përshtaten teknologji bashkëkohore në luftën kundër fenomenit të erozionit.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 6:

-Studime social-ekonomike të konsolidimit të tokës.

Rezultate të pritshme :

- Përftohen të dhëna në aspektet social-ekonomike dhe ligjore për konsolidimin e tokës dhe eksperiencia përgjithësohet në shkallë vendi.

Afati : 2010- 2012

Objektivi 7:

-Evidentimi dhe vlerësimi i treguesve fizikë, ujorë dhe të pjellorisë së tokës dhe teknologjitë për përmirësimin e tyre.

Rezultate të pritshme :

- Përfshirja në sistemet e informacionit gjeografik të informacionit për treguesit e pjellorisë së tokës dhe të cilësisë së ujit për ujtitje dhe kartografimi i treguesve të tyre nëpërmjet decitalizimit.
- Zbatohen sisteme të përshtatshme të përdorimit të plehrave dhe të strukturës së tyre në funksion të ruajtjes dhe rritjes së pjellorisë së tokës.
- Zbatohen sisteme më efektive për shfrytëzimin e ujrave për ujtitje dhe të kullimit, në funksion të sigurimit të një regjimi normal të ujit në tokë.

Afati : 2010- 2012

Objektivi 8:

-Studime të kapaciteteve të veprave ujore e kulluese dhe nderhyrjet për permiresimin e situates ne funksion te nje bujqesie te qendrueshme.

Rezultate të pritshme :

-Përcatohen mundësitë e përmirësimit të kapaciteteve të veprave ujore.

Afati : 2010 - 2012

Ne blegtori

Objektivi 1:

-Hartimi i programeve racore për gjedhet, të imtat , derrat dhe shpendet, për shtrirjen në gjerësi të permiresimit racor nepermjet inseminimit artificial ne bagetite e imta dhe ne derrat, zhvillimin e blegtorise ne harmoni me ambjentin dhe konservimin e racave ne rrezik zhdukje.

-Evidentimi i popullatave të materialit racor mbizotërues të specieve të ndryshme të kafshëve dhe shpendëve .

-Hartimi i programeve të përmirësimit gjenetik, përfshirë këtu edhe riprodhimin, për ruajtjen dhe rritjen e potencialeve eksistuese dhe përcaktimi i infrastrukturës së domosdoshme për realizimin e tyre në praktikë.

-Hartimi i programeve për studimin e thelluar të profileve gjenetike të burimeve gjenetiko-shtazore shqiptare

-Hartimi i programeve për zhvillimin e blegtorise në pershtatshmeri me mbrojtjen e mjedisit.

-Studimi i teknologjive të reja të aplikuara dhe përgjithësimi i arritjeve në këto fushë.

-Eksperimentimi dhe aplikimi i sistemeve dhe teknologjive të ushqyerit dhe mbarështimit të popullatave mbizotëruese, që mundësojnë rritjen e shfrytëzimit të potencialeve të tyre gjenetike dhe janë të realizueshme në prodhim.

Rezultate të pritshme :

-Programe racore tërësore për përmirësimin gjenetik të specieve të ndryshme dhe krijimi i infrastrukturës së nevojshme për realizimin e tyre në praktikë.

-Përhapje e teknologjive tek fermeret e interesuar për prodhimin blegtoral

-Hartohen programe të cilat sjellin zhvillim të qendrueshëm të blegtorise dhe të ambjentit.

-Modelet të fermave blegtorale të qendrueshme dhe në përputhje me zhvillimin e përgjithshëm bujqësor.

-Sisteme dhe teknologji të përshtatshme për kushtet e vendit tonë për të ushqyerit dhe mbarështimin, të cilat rekomandohen si skema teknologjike për praktikën.

-Rritje e prodhimit blegtoral, duke shfrytëzuar me mirë potencialet gjenetike që zoterojnë kafshët.

Afati :2010 - 2012

Objektivi 2:

-Vlerësimi fiziologjik i ushqimeve dhe normave ushqimore për gjedhin, derrat, të imtat dhe shpendët.

Rezultati i pritshëm :

-Vlerësohen ushqime dhe adaptohen normat ushqimore për blegtorinë.

-Adaptim i standardeve zyrtare për ushqimet për blegtorinë dhe ngrihet infrastruktura e nevojshme për zbatimin e tyre në praktikë.

-Krijim i racioneve tip per modelet e fermave blegtorale
Afati : 2007-2010

Objektivi 3:

-Mbrotjtja e shëndetit të kafshëve të prodhimit, shoqërimit, shpendëve dhe të faunës së egër. Parandalimi i prekjës së njeriut nga sëmundje, që mbarten nga kafshët dhe shpendët.

Rezultati i pritshëm :

-Vlerësohet përhapja e sëmundjeve në kafshët bujqësore, të shoqërimit, të egra dhe të shpendëve dhe përcaktohen masat per luftimin e tyre.

-Rekomandohen metoda më të përshtatshme për përcaktimin e sëmundjeve në kafshë dhe të ndjeshmërisë së këtyre të fundit kundrejt sëmundjeve të ndryshme.

-Prodhoen biopreparate të reja të domosdoshme për mbrojtjen e kafshëve dhe të shpendëve nga infeksionet.

Afati : 2010-2012

Ne pyjet dhe kullotat

Objektivi 1:

-Studime të erozionit në terrene pyjore të aksidentuara dhe përcaktimi i masave sistemuese-rehabilituese.

Rezultate të pritshme :

-Evidentimi i degradimit te vegjetacionit dhe shkalles se erozionit .

-Korelacionet erozion-vegjetacion brenda zonave vegjetacionale.

-Bimët me vlera treguese (sinjalizuese, kritike, alarmuese) për nivele të ndryshme erozioni.

-Përcaktohen gjendjet kritike dhe momenti i ndërhyrjes me masa sistemuese-rehabilituese efikase (hidroteknike, biologjike, etj.).

Afati : 2010-2012

Objektivi 2:

-Studimi per aplikimin e rrallimeve të grumbujve pyjorë.

Rezultate të pritshme :

-Evidentimi i ekonomive pyjore dhe urgjenca për ndërhyrjet me rrallime.

-Projekte pilot te teknikave bashkëkohore të rrallimeve.

-vlerësimi i prodhimtarisë së materialit drunor dhe vlerësimi ekonomik në përputhje me klasat e moshës.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 3:

-Rehabilitimi i vegjetacionit mesdhetar në pyjet e degraduara.

Rezultate të pritshme :

-Organizimi i fidanishteve pyjore për prodhimin e materialit mbjellës dhe ruajtjen ex-situ të specieve të kërcënuara.

-Studime të fiziologjisë së mbirjeve së farave dhe të rritjes së fidanave në kushte stresi.

Afati : 2010-2012

Objektivi 4:

-Zhvillimi i qendrueshem i pyjeve te Komunitetit.

Rezultate të pritshme :

- Kritere të shfrytëzimit dhe përdorimit të pyjeve të komunitetit.
 - Edukimi i popullsisë lokale për format e përdorimit të resurseve .
 - Krijimi i agropylltarisë dhe nxitja e interesimit të fermerëve kundrejt këtij sektori.
 - Instrumenta me natyrë ekonomike, të nevojshme për vlerësimin e shfrytëzimit të shumëllojshëm të pyjeve.
 - Studimi i biomases dhe planifikimi i zonave për kullote.
- Afati : 2010-2012**

Objektivi 5:

- Studimi mbi të ardhurat nga prodhimet e dyta të pyllit.**

Rezultate të pritshme :

- Percaktohet gjendja e bimeve medicinale dhe prodhimeve të dyta të pyllit në zona pilot.
 - Analiza për të ardhurat nga prodhimet e dyta dhe pylli dhe rekomandime përkatëse për menazhimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të resurse
- Afati : 2010-2012**

Objektivi 6:

- Përmirësimi i bimesisë në kullota.**

Rezultatet e pritshme :

- Bimesia e kullotave ekzistuese përmirësohet me bime me vlera të larta ushqimore për blegtorinë.
 - Percaktohen bashkeshoqerimet me të pershtatshme për kullotat e reja.
- Afati : 2010 - 2012**

Në peshkim

Objektivi 1:

- Studime të rezervave peshkore në det dhe ujra të brendshme për hartimin e politikave menaxhuese.**

Rezultati i pritshëm :

- Vlerësimi i rezervave peshkore të peshqve fundore.
 - Vlerësimi i rezervave peshkore të pelagjikeve të vegjël, nëpërmjet metodave analitike për fitoplanktonin, iktioplanktonin, biologjisë së riprodhuesve, biometrisë etj.
 - Vlerësimi i rezervave të molusqeve bivalvore të bregdetit shqiptar.
 - Vlerësimi i rezervave të të vegjëlve të ngjales dhe të nivelit të popullimit natyral të lagunave dhe kategorive të tjera ujore.
 - Vlerësimi i rezervave peshkore të liqeneve të mëdhenj natyrorë.
- Afati: 2010 - 2012**

Objektivi 2:

- Vlerësimi i potencialeve të akuakulturës bregdetare, hartimi i masterplanit të zhvillimit të saj si dhe vlerësimi i impaktit mjedisor.**

Rezultati i pritshëm :

- Vlerësimi i impaktit mjedisor në ujrat bregdetare nëpërmjet studimit dhe vlerësimit të parametrave kryesore fiziko – kimike dhe biologjike.
- Harte e zonave me të pershtatshme për zhvillimin e akuakultures bregdetare.

-Rekomandime mbi zonat me te pershtatshme per zhvillimin e akuakultures me kosha notues, per çeljen rruge te investimeve private ne kete sektor.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 3:

-Futja e teknologjive te reja ne akuakulturen detare me specie me vlere me te larte tregu dhe me material biologjik te çertifikuar.

Rezultati i pritshëm :

-Zbatimi i teknologjive te reja ne prodhimin e te vegjelve te koces, levrekut, karkalecit.

-Zbatimi i teknologjive te akuakultures se ngjales.

-Teknologji me te pershtatshme ne prodhimin e rasateve te specieve te mesiperme, me koston me te ulet dhe cilesine me te larte te rasateve.

Afati : 2010 - 2012

Ushqimi

Objektivi 1 : Teknologjite ushqimore

-Vleresimi cilesor dhe teknologjik i lendeve te para bimore e shtazore, permiresimi dhe optimizimi i proceseve teknologjike dhe sistemeve te kontrollit te cilesise ekzistuese per prodhimin e ushqimeve te mbrojtura dhe me cilesi te larte.

Rezultati i pritshem :

-Metoda te shpejta per vleresimin e cilesise se lendeve te para bimore e shtazore per qellime teknologjike dhe te ushqyerit, identifikimin e origjines dhe te natyralitetit te lendeve te para e te produkteve dhe prodhimin e lendeve te para me nivele te uleta te ndotesve dhe toksinave.

-Procese te permiresuara te perpunimit dhe teknikave te ruajtjes tradicionale te ushqimeve dhe menyra ambalazhimi te ushqimeve te permiresuara.

Afati : 2010 - 2010

Objektivi 2 : Shkencat e ushqimit

-Vleresime biokimike, toksikologjike, mikrobiologjike dhe bioteknologjike te ushqimeve per studimin e veçorive funksionale, te rrezikshmerise se mbetjeve dhe perberesve te tjere te ushqimit dhe sjelljen e mikroorganizmave ne sisteme ushqimore komplekse.

Rezultati i pritshem :

-Metoda vleresimi dhe dukuri te disa veçorive funksionale te ushqimeve, perdorimi i disa enzimave ne permiresimin e proceseve teknologjike te prodhimit te ushqimeve.

-Vleresime per lende antimikrobike, mikroorganizma te dobishme, metoda te largimit te faktoreve antiushqimore, biomarkere ne zbulimin e lendeve toksike.

-Rezultate te ndikimit dhe perdorimit te mikrobiologjise se parashikimit ne proceset e ruajtjes se ushqimeve.

Afati : 2010 -2012

Objektivi 3:

-Cilesia dhe siguria e ushqimit

-Zhvillimi i metodave per parandalimin e rreziqeve ndaj ndotjeeve me natyre fizike, kimike e biologjike, vendosjen e kritereve objektive per ndotjet e ndryshme

që ndodhen në ushqimet, zhvillimin e metodave, teknologjive dhe parametrave për matjen dhe kontrollin e të gjitha aspekteve të cilësive (aspekte shëndetësore, ushqyese, organoleptike, teknologjike etj), kritere që përcaktojnë cilësinë e produktit, faktore që rrisin vlerën e produkteve cilësore dhe rruget e rritjes së sigurisë ndaj konsumatorit.

Rezultati i pritshëm :

-Metoda të reja dhe pajisje për matjen, kontrollin, vlerësimin e treguesve të cilësive, të natyralitetit dhe të sigurisë së ushqimit, zbulimin e falsifikimeve dhe metoda për çertifikimin e produkteve ushqimore.

-Një proces për vendosjen e Pikave Kritike të Kontrollit në njësi prodhuese për parandalimin e rrezikshmerisë ndaj ndotjes së ushqimeve.

-Metoda të reja dhe vlerësime për monitorimin e e përmbajtjes së shtesave, ndotësve, pesticideve, mikroorganizmave etj në produkte ushqimore dhe përcaktohen norma të lejuara të mbetjeve të mesiperme në kushtet tona.

-Metoda për përcaktimin, natyrën, vlerësimin dhe normat e mbetjeve në njësitë ushqimore, rruget për shmangjen e ndikimit të demshëm dhe shfrytëzimin e tyre në produkte dytesore.

-Të dhëna për të hartuar tabelat për vlerat ushqimore të prodhimeve të vendit.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 4:

-Veprimtari të transferimit të njohurive e teknologjive dhe të shërbimeve shkencore e teknologjike në fushën e industrisë ushqimore.

Rezultati i pritshëm :

-Programe pune dhe rregulla për vendosjen e sistemeve të administrimit të cilësive, vendosjen e standardeve të cilësive në njësi prodhuese, vendosjes së vulave të cilësive së produkteve ushqimore, çertifikimi i proceseve, produkteve, laboratoreve dhe njësive prodhuese.

-Procedura dhe rregulla për ngritjen e mekanizmave për transferimin e rezultateve të kerkimit.

-Zhvillime të programeve të trainimit në fushën e industrisë ushqimore.

-Konferenca, seminare ose veprimtari të tjera për transferimin e njohurive e teknologjive dhe të shërbimeve shkencore e teknologjike.

Afati : 2010 - 2012

Ne fushën e Bioteknologjive

Ne bioteknologjinë shtazore dhe veterinarë

Objektivi 1:

-Aplikimi i metodave bioteknologjike për kontrollin dhe sigurinë e produkteve ushqimore.

Rezultatet e pritshme:

-Mbrotjtja e shëndetit publik nga prania e çrregulluesve endokrinë në prodhimet ushqimore si rrjedhojë e ndotjes së tyre me lëndë hormono-mimetike (aflatoksina, insekticide klororganike etj) ose e përdorimit abuziv të hormoneve për qëllime komerciale në shtimin e prodhimit të qumështit, mishit, vezëve.

Afati: 2010 -2012.

Ne bioteknologjinë bimore

Objektivi 1:

-Përdorimi i metodave “*in vitro*” të kulturave indore e qelizore për

ripërtëritjen, ruajtjen dhe pasurimin e gjermpoplazmës të bimëve të kultivuara për qëllime prodhimi dhe të atyre spontane me rëndësi praktike, për përmirësimin gjenetik të kulturave bujqësore dhe për ruajtjen e vlerave të biodiversitetit autokton.

Rezultatet e pritshme :

-Njohja mbi baza gjenetike, hartimi i pasaportave gjenetike dhe përftimi i bimëve me pastërti të lartë gjenetike.

-Përmirësimi gjenetik i bimëve me rëndësi ekonomike me anën e metodave të hibridizimit somatik

-Përzgjedhja, shumimi i shpejtë klonal dhe shëndetësimi viral dhe bakterial i farave me qëllim përfitim të bimëve me pastërti të lartë fitosanitare.

-Përftimi i bimëve të përmirësuara me cilësi më të larta prodhuese dhe me rezistencë të lartë ndaj stresëve të ndryshme, parazitëve, insekticideve e pesticideve, etj.

Afatet : 2010 - 2012

Objektivi 2:

-Vlerësimi i potencialit të bimëve me vlerë si: mjekësore, aromatike, erëza, ushqimore, helmuese etj.

Rezultatet e pritshme :

-Evidentimi i gjendjes së bimëve me vlerë, i potencialit të tyre prodhues në kushte natyrore.

-Përcaktimi i mënyrave dhe afateve të vjeljes, i teknikave të shumimit në kushte natyrore nga banorët e zonave ku rriten.

-Zhvillimi i metodologjive për të ndihmuar kontrollin ndaj grumbullimit të paqëndrueshëm të tyre.

-Hartimi i manualëve për vjeljen, përpunimin pas vjeljes dhe ambalazhimit.

-Riatdhesimi i tyre në habitatet natyrore të dëmtuar nëpërmjet ngritjes së parcelave të posaçme për ruajtjen *ex-situ* të llojeve më të kërcënuara dhe përpunimit të teknikave të shumimit *in-vivo* e *in-vitro* për prodhimin e materialit mëmë.

-Rritja e informimit të publikut për mënyrat e ruajtjes, mbrojtjes dhe përdorimit nëpërmjet krijimit të aksesëve në parcelat e ruajtjes *ex-situ*.

Afati : 2010 - 2012

Objektivi 3:

-Përdorimi i metodave biokimike, fiziologjike e biologjisë molekulare për krijimin e kultivarëve rezistentë ndaj stresëve abiotikë (temperatura ekstreme, thatësi, rrezatimi i lartë, metalet e rëndë) për disa bimë bujqësore me rëndësi ekonomike.

Rezultatet e pritshme:

-Përcaktimi i kultivarëve më rezistentë ndaj stresëve.

-Përcaktimi i bazave molekulare të rezistencës së bimëve në kushte stresi.

-Krijimi i formave të reja gjenetike (transformantëve, mutantëve etj.) rezistentë ndaj stresëve.

Afati: 2010 - 2012

Ne fushen e bioteknologjise se mikroorganizmave

Objektivi 1:

-Përdorimi i metodave e teknikave qelizore e molekulare lidhur me identifikimin gjenetik të mikroorganizmave me vlera të veçanta për industrinë ushqimore. Hartimi i pasaportave gjenetike dhe përzgjedhja e mikroorganizmave me rëndësi në industrinë ushqimore.

Rezultatet e pritshme:

-Verifikimi i vazhdueshëm, përmirësimi dhe konservimi i koleksioneve të mikroorganizmave me rëndësi praktike,

-Pasurimi i mëtejshëm i këtij koleksioni me shtame të reja endemike me rëndësi shkencore e praktike.

-Hartimi i katalogut të mikroorganizmave industrialë.

Afati : 2010 - 2012.

Objektivi 2:

-Përdorimi i metodave të reja bioteknologjike në përmirësimin e cilësisë dhe asortimentit të produkteve ushqimore dhe të pijeve me anën e proceseve të fermentimit.

Rezultatet e pritshme:

-Përfitimi i produkteve të fermentuara me cilësi të larta në përputhje me standartet e njohura të qumështit, verës, birrës, etj.

Afati : 2010 - 2012.

6. NDIKIMI I REZULTATEVE TE PRITSHME TE PROGRAMIT NE ZHVILLIMIN SOCIAL EKONOMIK TE VENDIT

6-1.Ndikimi i rezultateve të kërkimit bazë e të zbatuar

Ndikimi në arsim e kulturë

Nepermjet realizimit te ketij programi do te mundesohet zgjerimi i njohurive për apekte të ndryshme të rritjes së bimëve dhe të kafshëve dhe të përmirësimit gjenetik të tyre, do të përmirësohet cilësia e produkteve ushqimore dhe do të rritet siguria ushqimore, do të kultivohen konceptet e bujqësisë së qëndrueshme dhe të ruajtjes së mjedisit në përgjithësi dhe përdorimi i qëndrueshem i resurseve natyrore ne vecanti. Marrë në tërësi, realizimi i këtyre objektivave do të rrisë nivelin profesional të kërkuesve dhe atë kulturor të përfutësve të tij , konsumatorit shqiptar.

Pjesëmarrja e gjerë e Departamenteve të Universitetit Bujqësor të Tiranës Universitetit Politeknik Korçë, FSHN të UT, së bashku me strukturat e tjera te kerkimit në këto fusha, do të bëjë që pjesa më e madhe e kërkuesve të rinj, studentëve, studentëve nivelit Master dhe doktorantëve, të gjejnë mundësi për të shfaqur talentin dhe vullnetin e tyre në projektet e këtij programi. Praktikisht ky kontigjent i udhëhequr nga profesorati do të përbëjë pjesën kryesore të kapaciteteve njërëzore që do të bartin realizimin e objektivave të këtij programi. Kjo, sigurisht do të kontribuojë në krijimin e një fryme te re bashkëpunimi të bazuar në kontribute konkrete dhe të institucionalizuara të secilës palë.

Ndikimi në shërbime shkencore dhe teknologjike

Programi do të rrisë nivelin e kërkimit në bujqësi, do të përmirësojë metodikat e kërkimit shkencor dhe do të fuqizojë bazën eksperimentale dhe veçanërisht atë laboratorike në dispozicion të kërkuesve. Ai do të krijojë mundësi më të mira për bashkëpunimin e institucioneve kërkimore dhe shkencore të vendit me partnerët e tyre në vende të tjera dhe institucionet ndërkombëtare. Programi do të inkurajojë pjesëmarrjen e kërkuesve shqiptarë në aktivitete shkencore ndërkombëtare dhe publikimin e rezultateve të kërkimeve të tyre në periodikë shkencorë brenda dhe veçanërisht jashtë vendit.

Vëmendje e veçantë do t'i kushtohet zgjerimit të burimeve të informacionit teknik në shërbim të kërkuesve shqiptarë, çka nënkupton fonde të përcaktuara për më shumë libra, periodikë, instalimin dhe shfrytëzimin e rrjeteve elektronike të informacionit, etj.

Në të njëjtën kohë programi tenton të realizojë teknologji bashkëkohore për rritjen e bimëve dhe mbarështimin e kafshëve, shfrytëzimin e lëndëve të para dhe përpunimin e tyre, prodhimin e produkteve ushqimore të gatshme dhe ½ të gatshme për konsumatorin, etj, ti adaptojë ato në kushtet konkrete të prodhimit në Shqipëri dhe ti bëjë lehtësisht të aplikueshme nga prodhuesit privatë.

Ndikimi në kërkimin për zhvillimin teknologjik

Programi do ti hapë rrugë përhapjes së mëtejshme në tregun shqiptar të inputeve bujqësore relativisht pak të njohura për të, ngritjes së qendrave eksperimentale që do të mbështesin kërkimet në fusha të ndryshme, aplikimit të teknikave dhe teknologjive të reja të prodhimit të mbështetura në mekanizimin e proceseve voluminoze fizike, teknologjive të reja të mbarështimit të blegtorise dhe të peshkimit, të shfrytëzimit pyjeve e kullotave, krijimit dhe prodhimit të vaksinave dhe të biopreparateve të reja për ruajtjen e shëndetit të kafshëve, krijimit të kultivarëve të rinj më prodhues dhe të qëndrueshëm kundrejt stresave natyrore, sëmundjeve dhe dëmtuesve, krijimit të linjave të përpunimit, paketimit dhe ambalazhimit të produkteve bujqësore dhe të përmirësimit të marketingut të tyre në përgjithësi, etj nëpërmjet bashkëpunimit me Qendrat e Transferimit të Teknologjive Bujqësore të ngritura në zonat kryesore klimatike të vendit.

Ndikimi në nivelin e kërkimit shkencor në raport me atë botëror

Programi do të ndihmojë në rritjen e nivelit të kërkimit shkencor në Shqipëri. Ai do të mundësojë komunitetit shqiptar të kërkuesve të bujqësisë lidhje më të ngushta dhe të drejtpërdrejta me atë ndërkombëtar. Rritja e kapaciteteve laboratorike do të mundësojë hartimin e projekteve të përbashkëta kur studiuesit shqiptarë të vihen në pozicionin e partnerëve të denjë në kuadrin ndërkombëtar. Ky program do të kontribuojë që ky komunitet të jetë në kontakte të vazhdueshme me tendencat e kërkimit botëror dhe arritjet e tij. Ndërkohë ai do të favorizojë kualifikimin e kërkuesve të rinj të bujqësisë dhe në të njëjtën kohë do të evidentojë personalitetet e spikatura në këtë fushë.

6-2.Ndikimi i rezultateve në zhvillimin teknologjik

Ndikimi në prodhimin material

Progresi teknologjik që pritet të realizohet nga ky program do të ndikojë drejtpërdrejt në shtimin e prodhimit, si edhe në përmirësimin e cilësive dhe të marketingut të tyre. Ai do të mundësojë një shfrytëzim më racional të lëndëve të para bimore dhe shtazore të vendit, pyjeve dhe kullotave, do të stimulojë prodhimin e produkteve ushqimore me cilësi të larta dhe të sigurta për shëndetin. Ky program do të kontribuojë për, ruajtjen, dhe shtimin e racave autoktone shqiptare si dhe të prodhimeve të vecanta cilësore që ato prodhojnë. Kultivarët e rinj të krijuar dhe racat e përmirësuara të kafshëve do të kontribuojnë

drejtpërdrejt në plotësimin e kërkesave të tregut, të industrisë së turizmit që po zhvillohet me shpejtesi dhe të industrisë ushqimore. Progresi teknologjik i realizuar nëpërmjet këtij programi do të mundësojë një shfrytëzim më efektiv të burimeve natyrore dhe të lëndëve të para të vendit. Nëpërmjet realizimit të prodhimeve më cilësore, të krahasuara me standartet e komunitetit evropian programi do të inkurajojë eksportin e mjaft prodhimeve bujqësore në rajon dhe në vendet e BE.

Ndikimi në transferimin e teknologjisë

Programi do të prezantojë kultivarë, raca dhe teknologji të reja të rritjes së bimëve dhe kafshëve, të shfrytëzimit të pyjeve dhe pasurive ujore, të përpunimit dhe të prodhimit të produkteve ushqimore, të ruajtjes së tokës dhe të mjedisit në përgjithësi, etj. Në të njëjtën kohë ai do të realizojë propagandimin e tyre dhe do të mundësojë shpërndarjen e informacionit të nevojshëm tek të gjithë subjekte e interesuara nëpërmjet strukturave të shërbimit këshillimor. Rezultati përfundimtar pritet të jetë përvehtësimi dhe aplikimi gjerësisht i teknologjive bashkëkohore si në prodhimin bujqësor, blegtoral, pyje-kullota, peshkim dhe në industrinë ushqimore.

Ndikimi në kërkimin shkencor

Përmirësimi i gjendjes egzistuese të bazave eksperimentale dhe laboratorëve të kërkimit, pajisja e tyre me mjete dhe instrumenta më të fuqishëm kërkimi do të influencojë në rritjen e nivelit të kërkimit, të saktësisë së të dhënave të përfuara dhe të interpretimit të tyre.

Ndërkohë progresi teknologjik në prodhimin dhe përpunimin e lëndëve të para dhe të produkteve të gatshme do të inkurajojë studime të tjera më të thelluara dhe nevojën për të dhënë zgjidhje problemeve të reja specifike që lindin nga progresi teknologjik.

Pritet që nga aplikimi i këtij programi të ketë me shumë interes nga kerkuesit e rinj të kualifikuar, për të afuar dhe punuar në institucionet shkencore të sistemit të bujqësisë

Ndikimi në patentimin e krijimeve dhe zbulimeve shkencore.

Progresi shkencor dhe teknologjik që do të realizojë ky program pritet që të rrisë natyrshëm interesimin e institucioneve dhe individëve të përfshirë në të, për vlerësimin e pasurive të tyre intelektuale dhe përfundimin e të drejtës së autorësisë për krijimet apo zbulimet e tyre. Ky proces do të çojë natyrshëm në përmirësimet e nevojshme të ligjeve përkatëse dhe për më tepër në funksionimin real të tyre.

7. SKEDA INFORMATIVE E PROGRAMIT

Titulli : BUJQESIA, USHQIMI DHE BIOTEKNOLOGJIA

Institucioni qëndror përgjegjës :

Agjencia e Kërkimit, Teknologjisë dhe Inovacionit

Institucioni qëndror Koordinues :

Kohëzgjatja : 2010 - 2012

Motivimi i ndërrmarjes së programit

Funksionimi dhe persosja e një sistemi unik të arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor dhe riorganizimi i funksioneve dhe strukturave të kërkimit në shkollat e larta mbetet motiv kryesor i Politikës Kzh

Zbatimi i Strategjise Kombetare per zhvillimin ekonomik te vendit si dhe i strategjive sektoriale, medoemos mbeshtetet edhe ne implementimin me sukses te programeve te kerkim zhvillimit

Per sa me siper, ndermarrja e Programit per Kerkim e Zhvillim ” Bujqesia dhe Ushqimi dhe Bioteknologjia” eshte shume e rendesishme jo vetem per zgjidhjen e mjaft problemeve me te cilat ballafaqohet sot komuniteti i fermereve, por per rekomandimet qe ky program do tu jape pas perfundimit te tij, politike-beresve ne fushen e bujqesise.

Programi është i orientuar drejt promovimit të një të bujqësie të qëndrueshme ,përdorimit te qendrueshem te resurseve natyrore(toka, uji, pyjet, peshkimi etj), përmes diversifikimit të prodhimit dhe një diversiteti më të madh kulturash, racash, etj, dhe për të mos lejuar efekte negative mbi mjedisin në tërësi. Ai do të synojë në përhapjen e gjerë të praktikave të prodhimit të integruar. Objektivi i kërkimeve të tilla do të jetë rritja e sigurisë ushqimore në vend nëpërmjet shtimit të prodhimit dhe përmirësimit të treguesve cilësorë të tij, realizimi i prodhimeve biologjikisht të pastra, si alternativë realiste e depërtimit të mallrave shqiptarë në tregjet evropiane dhe botërore dhe stimulimi i agroturizmit në Shqipëri.

Nje prioritet i vecante do ti jepet studimit per zhvillimin e qendrueshem te fermave bujqesore, kompetivititetit te tyre ne tregun shqiptar dhe ate rajonal, zgjerimit dhe forcimit te tyre teknik dhe teknologjik,

Ky program do ti kushtojë vëmendje të veçanta studimit të efektivitetit ekonomik të aplikimit të teknologjive të reja apo të inputeve të reja që do të introduktohen në tregun shqiptar si edhe të fenomeneve sociale që do të shoqërojnë këtë progres, në funksion të vlerësimit real të punësimit dhe të të ardhurave të familjeve fshatare dhe rritjes së vazhdueshme të tyre.

Por, duhet theksuar se fondet e kufizuara te parashikuara ne kuadrin e ketij programi, e bejne tejet te veshtire realizimin e objektiveve qe ky program paraqet ne fushen e bujqesise, blegtorise, pyjeve, peshkimit ushqimit dhe bioteknologjise.

Objektivat kryesore te programit

Ne Bujqesi

-Krijimi i kultivarëve të rinj të bimëve dhe përdorimi i burimeve gjenetike ne punen perzgjedhese, ripërteritja e vazhdueshme e strukturave mbjellese me kultivare te rinj, me aftesi te larte prodhuese, pershtatshmeri dhe me tregues te larte cilesore.

-Hartimi i programeve të përmirësimit gjenetik, për shfrytëzimin dhe rritjen e potencialeve egzistuese.

-Rajonizimi i specieve kryesore, me anen e optimizimit te mardhenieve genotip x mjedis dhe rritjes se shkalles se shfrytezimit te potencialeve gjenetike, eficiencies ekonomike dhe cilesise.

-Transferimi i teknologjive, vleresimi i krahasuar i teknologjive dhe i teknikave të reja të kultivimit të bimëve dhe përshtatja e tyre në kushtet konkrete të fermës në vendin tonë.

-Studime mbi mundësitë e shfrytëzimit të kapaciteteve bioenergjitike.

-Mbledhja, përpunimi, kartelizimi, kompjuterizimi dhe njesimi i informacionit të studimeve të kryera në fushën e trajtimit dhe mbrojtjes së tokës. Zbatimi i praktikave të përdorimit të tokës në kuadër të përdorimit të sistemit të informacionit gjeografik.

-Studime social-ekonomike te konsolidimit te tokes.

-Evidentimi dhe vlerësimi i i treguesve fizikë, ujorë dhe të pjellorisë së tokës dhe teknologjitë për përmirësimin e tyre.

-Studime të kapaciteteve të veprave ujore e kulluese dhe nderhyrjet për përmirësimin e situatës në funksion të një bujqësie të qëndrueshme.

Blegtori

-Hartimi i programeve racore për gjedhet, të imtat, derrat dhe shpendet, për shtrirjen në gjerësi të përmirësimit racor nëpermjet inseminimit artificial në bagetite e imta dhe në derrat, zhvillimin e blegtorisë në harmoni me ambientin dhe konservimin e racave në rrezik zhdukje.

-Vlerësimi fiziologjik i ushqimeve dhe normave ushqimore për gjedhin, derrat, të imtat dhe shpendët.

-Mbrojtja e shëndetit të kafshëve të prodhimit, shoqërimit, shpendëve dhe të faunës së egër. Parandalimi i prekjes së njeriut nga sëmundje, që mbarten nga kafshët dhe shpendët.

Në Pyjet dhe kullotat

-Studime të erozionit në terrene pyjore të aksidentuara dhe përcaktimi i masave sistemuese-rehabilituese.

-Studimi për aplikimin e rrallimeve të grumbujve pyjorë.

-Rehabilitimi i vegjetacionit mesdhetar në pyjet e degraduara.

-Zhvillimi i qëndrueshëm i pyjeve të Komunitetit.

-Studimi mbi të ardhurat nga prodhimet e dyta të pyllit.

-Përmirësimi i bimesisë në kullota.

Në Peshkim

-Studime të rezervave peshkore në det dhe ujra të brendshme për hartimin e politikave menaxhuese.

-Vlerësimi i potencialeve të akuakulturës bregdetare, hartimi i masterplanit të zhvillimit të saj si dhe vlerësimi i impaktit mjedisor.

-Futja e teknologjive të reja në akuakulturën detare me specie me vlerë me të lartë tregu dhe me material biologjik të certifikuar.

Në Ushqim

-Vlerësimi cilësor dhe teknologjik i lendeve të para bimë dhe shtazore, përmirësimi dhe optimizimi i proceseve teknologjike dhe sistemeve të kontrollit të cilësive ekzistuese për prodhimin e ushqimeve të mbrojtura dhe me cilësi të lartë.

-Vlerësime biokimike, toksikologjike, mikrobiologjike dhe bioteknologjike të ushqimeve për studimin e veçorive funksionale, të rrezikshmërisë së mbetjeve dhe përberësve të tjera të ushqimit dhe sjelljen e mikroorganizmave në sisteme ushqimore komplekse.

-Zhvillimi i metodave për parandalimin e rreziqeve ndaj ndotjeve me natyrë fizike, kimike e biologjike, vendosjen e kriterëve objektive për ndotjet e ndryshme që ndodhen në ushqimet, zhvillimin e metodave, teknologjive dhe parametrave për matjen dhe kontrollin e të gjitha aspekteve të cilësive (aspekte shëndetësore, ushqyese, organoleptike, teknologjike etj), kriterë që përcaktojnë cilësinë e produktit, faktorë që rrisin vlerën e produkteve cilësore dhe rruget e rritjes së sigurisë ndaj konsumatorit.

-Veprimtari të transferimit të njohurive të teknologjive dhe të shërbimeve shkencore e teknologjike në fushën e industrisë ushqimore.

Në fushën e bioteknologjive

-Aplikimi i metodave bioteknologjike për kontrollin dhe sigurinë e produkteve ushqimore.

-Përdorimi i metodave “*in vitro*” të kulturave indore e qelizore për

ripërtëritjen, ruajtjen dhe pasurimin e gjermoplazmës të bimëve të kultivuara për qëllime prodhimi dhe të atyre spontane me rëndësi praktike, për përmirësimin gjenetik të kulturave bujqësore dhe për ruajtjen e vlerave të biodiversitetit autokton.

-Vlerësimi i potencialit të bimëve me vlerë si: mjekësore, aromatike, erëza, ushqimore, helmuese etj.

-Përdorimi i metodave biokimike, fiziologjike e biologjisë molekulare për krijimin e kultivarëve rezistentë ndaj streseve abiotikë (temperatura ekstreme, thatësi, rrezatimi i lartë, metalet e rëndë) për disa bimë bujqësore me rëndësi ekonomike.

-Përdorimi i metodave e teknikave qelizore e molekulare lidhur me identifikimin gjenetik të mikroorganizmave me vlera të veçanta për industrinë ushqimore. Hartimi i pasaportave gjenetike dhe përzgjedhja e mikroorganizmave me rëndësi në industrinë ushqimore.

-Përdorimi i metodave të reja bioteknologjike në përmirësimin e cilësisë dhe asortimentit të produkteve ushqimore dhe të pijeve me anën e proceseve të fermentimit.

Rezultatet e pritshme të programit dhe ndikimi i tyre në zhvillimin social-ekonomik të vendit.

Programi do të mundësojë zgjerimin e njohurive për apekte të ndryshme të rritjes së bimëve dhe të kafshëve dhe të përmirësimit gjenetik të tyre, do të përmirësojë cilësinë e produkteve ushqimore dhe do të rrisë sigurinë ushqimore, do të kultivojë konceptet e bujqësisë së qëndrueshme dhe të ruajtjes së mjedisit në përgjithësi.

Programi do të rrisë nivelin e kërkimit në bujqësi, do të përsosë metodikat e kërkimit shkencor dhe do të fuqizojë bazat eksperimentale dhe laboratorike në dispozicion të kërkuesve. Ai do të favorizojë bashkëpunimin e institucioneve kërkimore dhe shkencore të vendit me partnerët e tyre në vende të tjera dhe institucionet ndërkombëtare. Ai do të favorizojë kualifikimin e kërkuesve të rinj të bujqësisë dhe në të njëjtën kohë do të evidentojë personalitetet e spikatura në këtë fushë.

Programi do ti hapë rrugë depërtimit në tregun shqiptar të inputeve bujqësore pak të njohura për të, ngritjes së qendrave eksperimentale që do të mbështesin kërkimet në fusha të ndryshme, aplikimit të teknikave dhe teknologjive të reja të prodhimit të mbështetura në mekanizimin e proceseve voluminoze fizike, teknologjive të reja të shfrytëzimit të blegtorise, pyjeve dhe të peshkimit, krijimit dhe prodhimit të vaksinave dhe të biopreparateve të reja për ruajtjen e shëndetit të kafshëve, krijimit të kultivarëve të rinj më prodhues dhe të qëndrueshëm kundrejt streseve natyrore, sëmundjeve dhe dëmtuesve, krijimit të linjave të përpunimit, paketimit dhe ambalazhimit të produkteve bujqësore dhe të përmirësimit të marketingut të tyre në përgjithësi, etj.

Me mbështetjen e programit, rezultatet e kerkimit do te ndikojne ndjeshem ne permiresimin e praktikave te menazhimit dhe perdorimit te resurseve te pyjeve dhe kullotave, rehabilitimin e siperfaqeve te degraduara dhe perdorimin shume funksional te pyjeve drejt nje mbrojtje me te mire te mjedisit dhe mini mizimin e fenomenit te erozionit.

Progresi teknologjik që pritët të realizohet nga ky program do të ndikojë drejtpërdrejt në shtimin e prodhimit, si edhe në përmirësimin e cilësive dhe të marketingut të tyre. Ai do të mundësojë një shfrytëzim më racional të lëndëve të para bimë dhe shtazore të vendit, do të stimulojë prodhimin e produkteve ushqimore me cilësi të larta dhe të sigurt për shëndetin dhe shmangien e falsifikimeve të tyre. Nëpërmjet realizimit të prodhimeve më cilësore, të krahasuara me standartet e

komunitetit evropian programi do të inkurajojë rritjen e games se artikujve bujqesore per tu eksportuar ne vendet e rajonit dhe ne vende te tjera te BE.

Përmirësimi i gjendjes egzistuese të bazave eksperimentale dhe laboratorëve të kërkimit, pajisja e tyre me mjete dhe instrumenta më të fuqishëm kërkimi do të influencojë në rritjen e nivelit të kërkimit, të saktësisë së të dhënave të përfuara dhe të interpretimit të tyre si dhe ne fuqizimin ekonomik te vete institucioneve shkencore.

8.FINANCIMI

Financimi total i vleresuar (duke marre ne konsiderate burime te ndryshme financimi)
52. 000.000 leke-.

Financimi i Programit	Gjithsej 000 lekë	Ndarë në vite		
		I	II	III
Kostoja totale	52 000	18 000	18 000	16 000
Financimi i siguruar				
Kërkesa për financim	52 000	18 000	18 000	16 000

1. Tabelë përmbledhëse e financimit të programit.

Titulli/Emërtimi				
Emërtimi	Gjithsej (000 lekë)	Ndarë në vite		
		I	II	III
a) Kostoja totale	52 000	18 000	18 000	16 000
b) Financimi i siguruar				
c)Kërkesa për financim (a+b)	52 000	18 000	18 000	16 000

Shpenzime për programin sipas llojit.

Nr	Lloji i shpenzimit	Gjithsej 000 lekë (4+5)	Totali		Ndarë në vite					
			S (6+8+10)	K (7+9+11)	I		II		III	
					S	K	S	K	S	K
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Shpenzime operative (a+b)	28 000		28 000		8 000		8 000		12 000
	a) shpenzime të personelit	14 000		14 000		4 000		4 000		6 000
	b) sende dhe shërbime të tjera	14 000		14 000		4 000		4 000		6 000
2	Shpenzime kapitale (a+b+c)	22 000		22 000		8 000		10 000		4 000
	a) pajisje të mëdha	0		0		0		0		0
	b)shpenzime të tjera kapitale	22 000		20 000		8 000		10 000		4 000
	c) ndërtime	0		0		-				
3	Asistencë teknike e huaj	0		0						0
4	Shpenzime funksionimi (a+b)	2 000		2 000		2 000				
	a) për grupin shkencor	1000		1000		1000				
	b) për ekspertizat	1000		1000		1000				
	SHUMA (1+2+3+4)	52 000		52 000		18 000		18 000		16 000

S- financimi i siguruar, K-kërkesa për financim

Burimet e financimit.

Nr	Lloji i shpenzimit	Gjithsej 000 lekë (4+5)	Totali		Ndarë në vite					
			S (6+8+10)	K (7+9+11)	I		II		III	
					S	K	S	K	S	K
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Fonde buxhetore									
2	Fonde jo buxhetore									
3	Fonde nga firmat prodhuese (a+b)									
	a) bashkëfinancim									
	b) sponsorizime									
4	Fonde të huaja									
5	Fonde të tjera									
	SHUMA (1+2+3+4+5)	52 000		52 000		18 000		18 000		16 000

S- financimi i siguruar, K-kërkesa për financim

